

- تشکر و اعتذار -

دو سال پیش موقعی که تذکره « مجمع الخواص » صادقی افشار را از زبان ترکی ختائی بزبان فارسی ترجمه و منتشر میکردم گمان نمیکردم که این خدمت جزئی من به عالم فرهنگ چندان ارزشی داشته باشد که بتواند مورد قدردانی ادبا و فضلا واقع گردد ؛ ولی خوشبختانه بر خلاف انتظار پس از نشر کتاب دیدم این عمل بی شائبه نه تنها در داخله بلکه در خارجه هم مقبول افتاده و عده‌ای از دوستان علم و ادب با تقدیر خود و وسائل تشویق مرا فراهم میسازند اینک با اعتراف اینکه این تقدیر بیشتر حق مؤلف کتاب است که رنج فراوان برده و اثر نفیسی از خود بیادگار گذاشته است بدین وسیله از عموم این آقایان بخصوص از آقای ابراهیم قوطالوق که چند صفحه از مجموعه زبان و ادبیات ترک، رابه بحث از این کتاب اختصاص داده‌اند (۱) تشکر میکنم .

ضمناً میخواهم از فرصت استفاده کرده معذرت‌های خود را نسبت باعتراف ضاتی که ایشان بطرز عملی من در ترجمه و نشر این کتاب وارد دانسته‌اند بعرض خوانندگان محترم برسانم .

اعتراضات ایشان اجمالاً بدین قرار است:

۱ - اینکه شرح حال و آثار مؤلف کتاب بخصوص اهمیت تذکره وی خیلی باختصار نوشته شده است .

۲ - از اختلافاتی که مابین سه نسخه « مجمع الخواص » موجود بوده آنها که بنظر مهم نیامده قید نگردیده است .

۳ - بعضی قسمتهای کتاب مانند مقدمه و امثال آن باختصار و بطور تلخیص ترجمه شده است .

۴ - آنجاها که ناشر بسقوط یا تعریف کلمه‌ای حکم میکند اغلب درست

نیست؛ زیرا بیشتر آنها اسم‌هائی است که بعد از اسم اشاره می‌آید و مشارالیه واقع می‌شود و ناشر تقریباً بعد از هر اسم اشاره مشارالیه آنرا نیز بر متن افزوده است و حال آنکه در زبان ترکی چنین لزومی نیست

نسبت با اعتراض اول و دوم باید اعتراف کنم که حق بجانب آقای ابراهیم قوطلوق است؛ ولی ضیق وقت و عجله‌ای که در کار بود فرصتی بن نمیداد، استنساخ و تطبیق نسخه‌ها با هم دیگر در دو ماه آخر اقامت من در استانبول صورت گرفت و در آن روزها بایستی هر چه زودتر کارهایم را تمام می‌کردم و به ایران برمی‌گشتم، هنگام طبع و نشر کتاب هم که در تعطیلات تابستان ۱۳۲۷ انجام یافت و در مدت دو ماه بایستی هم کارها کنویسی نسخه‌ها را که بیشتر از سیصد صفحه بود انجام میدادم، هم فرم‌هایی را که از مطبعه می‌فرستادند دست کم سه بار غلط‌گیری می‌کردم و هم مقدمه‌ای برای کتاب تهیه مینمودم. این بود که نه در موقع استنساخ توانستم تمام اختلافات را قید کنم و نه در موقع طبع کتاب ممکن شد که شرح حال مفصلتری برای مؤلف تهیه نمایم.

اما اعتراض سیم، به قیده من این اعتراض وارد نیست. زیرا مقصود از ترجمه قطعه‌ای از زبانی بزبانی دیگر جز این نیست که مطالب مندرج آنرا بزبان دوم بیان کنم؛ در قسمتهائی از «مجمع الخواص» نیز که بتلخیص و اختصار ترجمه شده است مطلبی حذف نگردیده و آنچه حذف شده است از نوع ادبیات محض بوده که ترجمه آن نه تنها فایده‌ای نداشت بلکه کار لغو بود، زیرا نه مطلبی در برداشت و نه ترجمه می‌توانست اصالت و زیبایی ادبی اصل را محفوظ بدارد. بخصوص که همچنانکه خود آقای ابراهیم قوطلوق متذکر شده‌اند با ترجمه کتاب اصل آن نیز عیناً طبع شده است.

نسبت با اعتراض چهارم نیز گرچه من مدعی نیستم که در تمام تصحیحات و اظهارات خود در اجماع بتحریفات کتاب راه صواب پیموده‌ام، ولی بخصوص این اعتراض را قبول ندارم که هر جا اسم اشاره بوده مشارالیه آنرا بر متن افزوده باشم. گمان می‌کنم منشاء این توهم تصحیحاتی باشد که در صفحات ۲۳۵ و ۲۳۷ و ۳۰۱ و امثال آنها بعمل آمده

است (۱). و حال آنکه در این تصحیحها من کاری با اسم اشاره نداشته و اسمی هم بر متن نیفزوده‌ام چنانکه مثلاً در تصحیح صفحه ۱۲۹ (۲) که از همین قبیل است اصلاً اسم اشاره و مشار الیهی نیست. و تصحیح من در این گونه موارد فقط مربوط به علامت مفعول صریح است که در ترکی جفتائی مطلقاً «نی» (ni) است (۳)؛ برخلاف ترکی استانبولی که اگر اسم مختوم بحرف صدادار باشد «یی» (yi)، و اگر مختوم بحرف بیصداد باشد «ی» (i) است، و برخلاف ترکی آذربایجانی که در مختوم بصدادار «نی» (ni) و در مختوم بیصداد «ی» (i) است. در مورد مزبور چنانکه ملاحظه میفرمائید متن مطابق لهجه ترکی استانبولی یا آذربایجانی نوشته شده و من آنرا در ذیل بر طبق دستور لهجه جفتائی تصحیح کرده‌ام.

دکتر خیام‌پور

- (۱) بو (مطعمی) مناسب و خوش طبعانه آبتوبدور - مطعمنی - ظ (ص ۲۳۵)،
 بو (تخلصی) اختیار قیلوبدور - تخلصنی ظ (ص ۲۳۷)،
 بو (بیشی) بخش آبتوبدور - بیتنی - ظ (ص ۳۰۱).
 (۲) - (شیری) ترکانه آبتور اوردی - شعرنی - ظ (ص ۱۲۹)
 (۳) - چنانکه با بر شاه گوید :

کونکولنی عشق بوزدی نی اسینگ پند و نصیحت دین
 مینینک مجروح کونکلو مکا باراشماس اوشبو مرهملار ،

و نیز گوید :

جنت الماوانی ای زاهد نیتای مین زار کیم ایستارام کویی دین اوز کامنکاماوا بولماسه .

